

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Professie & Persoon

Intimiteit bij een glas whisky

Interview met Nora Bateson

Cinthe Lemmens & Jasmien Peeters

*Family is a double bind that will both trap and set you free.
That is how it is. And, probably, how it always has been.
Family is a time-boat.
... on which we will give birth in the high winds of change,
to another form of loving each other.*

Nora Bateson (2023)

Het is zondag 10 november en al vroeg in de ochtend rijd ik vanuit België richting Amsterdam. Tijdens het 'We are warming up'-festival (kunst- en mediaprojecten rond het klimaatvraagstuk) in de Tolhuistuin staat er een Warm Data Lab (WDL) geprogrammeerd met Nora Bateson, dochter van Gregory Bateson. Nora Batesons bijdrage past prima in dit kader. Ik schreef me in voor de Warm Data Lab Host-training die van 3 tot en met 9 februari 2025 plaatsvindt in Amsterdam en wil het eerst weleens live meemaken.

Nadat ik een – veel te dure – parkeergarage heb gevonden, kom ik op een drafje aan bij de zaal waar het evenement zal plaatsvinden. Net dan komt ook Bateson eraan en ik herken haar meteen: het hoge voorhoofd, de ogen, haar gezicht: de gelijkenis met haar vader is treffend. Gregory Bateson kan zonder meer als een van de grondleggers van het systeemdenken beschouwd worden. Hij was een filosoof en droeg bij aan verschillende kennisdomeinen zoals antropologie, cybernetica, psychiatrie en therapie. Bij de ingang van de zaal zit een oudere man. Wanneer Nora

<https://doi.org/10.5553/ST/092436312025037003006>

Bateson voorbijloopt, zwaait hij met een beduimelde versie van *Steps to an ecology of mind*, een van de boeken van vader Bateson, en zegt dat hij fan is van haar vader. Nora steekt vriendelijk haar duim in de lucht. Ik vraag me af hoe het voor haar is, zo steeds aangesproken te worden op haar vaders werk en leven.

Als wij, collega Jasmien Peeters, Nora Bateson en ik, ruim drie maanden later gedrieën voor het scherm zitten voor een online interview, is dat ook een vraag die me bezighoudt. Hoe benaderen we haar best? Als dochter van? Zou ze dat nooit beu worden? Uiteindelijk besluiten we een van haar eigen vragen als startpunt te nemen: 'What is the edge of you?' Waar zit jouw randje? We belanden in een wervelend verhaal dat persoonlijke levensgebeurtenissen koppelt aan stukjes systeemtheorie. Het schilderij van een flamencodanseres, lange losse blonde haren, rode burleske gordijnen en een groot bord met daarop 'Warm Data' vormen het decor voor ons interview.

Nora Bateson werd geboren in 1968 in Hawaiï, West-Amerika. Ze is de dochter van Gregory Bateson en Lois Cammack, Batesons derde echtgenote. Haar grootvader was de eminente geneticus William Bateson. Vanuit vorige huwelijken waren er nog andere kinderen, waardoor Nora Bateson een oudere zus en drie broers heeft. Allen zijn intussen overleden. Haar vader verloor ze toen ze nog maar twaalf jaar oud was, haar vijfennegentigjarige moeder overleed in 2024. Over beide ouders praat ze vaak tijdens haar lezingen, net als over haar kinderen Sahra en Trevor, haar nieuwe partner en haar gezin. Nora verhuisde van Californië naar Zweden, en daar hoort een verhaal bij. Ze ontmoette haar partner Mats in Thailand, zo'n vijfendertig jaar geleden. Er ontvouwde zich een vakantieliefde die eindigde toen beide jonge mensen ieder terug naar hun eigen land vlogen; zij naar de Verenigde Staten, hij naar Zweden. Ze leefden hun leven, ver van elkaar, maar ontmoetten elkaar opnieuw, enkele kinderen en beiden een huwelijk later. Nora verhuisde met haar kinderen richting Zweden, naar haar grote liefde. De kinderen wilden echter niet mee in dit liefdesverhaal en toonden dit ieder op hun eigen manier: door zich te bezatten, zich te isoleren in huis, niet meer naar school te gaan, voortdurend te gamen... Nora vertelt hoe ze dit als gezin aanpakten, hoe ze als koppel samen erover spraken en een andere aanpak uitprobeerden. Ze corrigeerden de kinderen niet meer maar nodigden hen, tot hun grote verrassing, drie keer per dag uit aan een overvloedige en gezellige eettafel. De relaties kwamen in beweging en ze begonnen te praten met elkaar. Ze werden een familie.

Dit verhaal is niet gewoon een verhaal. Dingen zijn nooit gewoon wat ze zijn. 'It's not just that and nothing more' was tijdens de WDL Host-trai-

Intimiteit bij een glas whisky

ning één van de uitspraken die Bateson ons op het hart drukte om alvast nooit meer te vergeten. Er is altijd relatie en combinatie tussen mensen, de natuurlijke omgeving, het eigen lichaam, voedsel, de lucht die we inademen, en zoveel meer. Dit verhaal illustreert hoe Nora te werk gaat. Er zijn de verhalen, de theorie, de beelden, de poëzie, de plek waar we ons bevinden of wat je nog meer kunt bedenken. Haar werk is steeds een combinatie hiervan. Het is altijd persoonlijk en theoretisch onderbouwd, maar de theorie is levend en doorleefd. Er is verleden, heden en toekomst, leren, beweging, leven en groei.

Naast moeder, partner, dochter en verhalenverteller, is Nora kunstenaar, filmmaker, schrijver, onderzoeker en systeemdenker. Het lijstje lijkt oneindig en blijft in beweging. In 2013 richtte ze het International Bateson Institute (IBI) op, dat ze momenteel vanuit Zweden leidt. Het IBI ondersteunt experimenteel transcontextueel onderzoek. Onderzoekers vanuit verschillende professionele achtergronden werken samen om vanuit contrasten en combinaties samen een bredere kijk te ontwikkelen op vraagstukken zoals eetstoornissen en revalidatie bij verlamming. Daarnaast is er een educatief luik waarbinnen lessen en lezingen worden gegeven, artikelen en boeken worden geschreven. Ten slotte is er het derde luik, het culturele, waar uitzendingen, films, tentoonstellingen, maar ook de Warm Data Labs onder vallen.

Warm wat?

De term *warm data* staat voor informatie over het relationele, in tegenstelling tot de term *cold data*, die eerder verwijst naar kwantitatieve informatie. Warm data geven informatie over dynamieken en patronen, over relaties. Ze bieden een heel andere dimensie aan ons begrijpen. Gregory Batesons epistemologie vormt mee de basis hiervan. Nora werkte dit verder uit in de Warm Data Labs (WDL's).

In de WDL's worden mensen samengebracht. Het begint steeds met een persoonlijk verhaal, zoals dat hiervoor. Dan komt de vraag. Bij het liefdesverhaal kwam de vraag: wat is voedsel in een veranderende wereld? Vervolgens spreken de aanwezigen in kleine groepjes van ongeveer vier mensen over deze vraag vanuit telkens een andere context, bijvoorbeeld ecologie, familie, cultuur, geschiedenis, economie en technologie. Je mag vrij van het ene groepje naar het andere gaan en invoegen. Daarna volgt de *symmathesy*, waarin in de groep gebracht wordt wat er opborrelde. Een WDL eindigt met een gedicht. Of eindigt niet, want de processen zetten zich na het lab gewoon voort. 'In WDL's gaat het niet over de inhoud van de conversatie. Het gaat over wat ze raken in anderen, de herinneringen die ze oproepen. Statische herinneringen beginnen te

bewegen. WDL's moeten geen interessante verhalen oproepen. Je moet vooral niet proberen slim of boeiend te zijn. Het moet niet productief zijn of ergens toe leiden, en net daardoor kan er zoveel gebeuren', aldus Bateson. Ze omschrijft het heel mooi: 'Er is geen doel bij Warm Data Labs, alleen warmte en leven. De rest komt vanzelf. *Life-life-ing*. Je kan dit enkel doen in conversaties tussen mensen. Zo verschuiven dingen. Mijn verhaal verschuift door het jouwe. Je praat niet over iets. Het is als het verschil tussen over of vanuit iets praten (*about or from within*).'

En dan komt mijn vraag. Wat is intimiteit in een veranderende wereld? Ik wil graag weten of dit een mooie vraag zou zijn voor een WDL. Niet dus. 'In WDL praten we niet *over* intimiteit. Dat doodt de intimiteit. Het is zoals bleekwater over een gazon gooien. Je praat niet over intimiteit of over connectie; het ontstaat tussen mensen. Als je erover praat wordt het een model, geen landschap.' Ik word er even stil van. Mijn gedachten gaan naar de therapiegesprekken die we hebben met koppels. Praten we over of vanuit? En hoe faciliteren we dat vanuit? Want dit is net een van de meest voorkomende aanmeldingsvragen bij koppeltherapie: we zijn de emotionele connectie kwijt. De intimiteit is weg. Een boeiende gedachte om vast te houden, mee te nemen.

Ik heb het gevoeld tijdens de WDL-training, hoe het gebeurt, wat er gebeurt. Hoe je doorheen en voorbij de inhoud, door het in gesprek gaan, met elkaar draadjes weeft, hoe er een sfeer van verbondenheid en intimiteit ontstaat. Het gebeurt samen, met Nora, de andere hosts die de training volgden, in die zorgvuldig gekozen ruimte, waar een haardvuur is en warme dranken. Gezond voedsel voor lichaam en ziel. Ik vroeg het me af voor de training begon: Waarom zeven dagen lang? Hoeveel theorie heb je nodig? Hoeveel labs moet je meedoen alvorens je het kan? Gaandeweg kom ik erachter dat het niet enkel gaat over theorie of kunnen. Het gaat over het proces in een groep, het zelf ervaren wat er zich ontwikkelt, tussen de aanwezigen, in de omgeving, in je lichaam. Het kruipt in je ellebogen, onder je huid, in je bloed. Het leerde me van binnenuit beter te begrijpen welke schoonheid er in het proces zit, wat Gregory Bateson bedoelde met 'het heilige': de diepe verbondenheid van alles in de natuur en in de menselijke ervaring, alles wat niet te vatten is in logische en mechanische verklaringen, maar wat te maken heeft met schoonheid, liefde, kunst en een diepe ecologische verbondenheid.

Collega Peeters' vraag of Nora ook een moeder heeft, brengt ons in een ander deel van het interview. De sfeer verschuift, wordt kwetsbaarder. Batesons moeder Cammack stierf in mei 2024, in haar armen zoals ze zelf vertelt. De relatie was zevenenvijftig jaar lang moeilijk. Nora vertelt lief-

Intimiteit bij een glas whisky

devol en met grote dankbaarheid over de laatste jaren, maanden en weken die haar moeder bij haar in Zweden doorbracht. Ze leerde haar hoe ze positie kon innemen in een gepolariseerde relatie. Ze leerde in de relatie met haar moeder om te vechten, sterk te zijn, in te gaan tegen. Ze waren zo goed geworden in elkaar diep raken en kwetsen, en raakten niet uit de dynamiek. Tot die avond, een maand voor haar dood. Er was whisky, zevenenvijftig jaar proces en één nieuwe vraag voor nodig om de verstrikte en vastgelopen relatie weer in beweging te brengen. En misschien ook de kwetsbaarheid door de ziekte, de omgeving in Zweden, de aanwezige kleinkinderen, honden, de veranderde posities en afhankelijkheid. 'We kunnen het leven niet overdoen, maar wat had je dan gewild dat er gebeurd was?' Die vraag, dat gesprek, bracht hun relatie in beweging, vanuit het idee: als we met elkaar spreken over hoe ieder van ons gewild had dat het was, dan kunnen we dat on vervulde verlangen misschien laten gaan? En ze gingen het gesprek aan met elkaar. Nora had zo graag een moeder gehad die met versgebakken cake op haar wachtte na school om samen huiswerk te maken. Maar dat was ze niet. Ze was een avonturier, trots, wild. Ze kwam als jong meisje helemaal uit Kentucky en vond haar weg naar het hart van de beatgeneration (een groep schrijvers uit de jaren vijftig), en dat van Gregory Bateson. Ze was een van de eerste mensen in de VS die lsd probeerden, leefde samen met haar dochter in een New Age-gemeenschap in Californië. Ze was familietherapeut, en Nora groeide op met meditatie en familietherapieweekenden. Dichter Allen Ginsberg, gezinstherapeut Virginia Satir en andere beroemdheden waren goede vrienden.

Cammack gaf haar dochter de wijde wereld, alles wat ze zelf nooit had. Wie kon er nu zo'n kleinburgerlijk leven wensen? Nora vertelt over toen ze klein was, hoe haar moeder altijd zo snel stapte dat het niet bij te houden was, en hoe die laatste periode daar verandering in bracht. De traagheid in het stappen en hoe dat een lichamelijke shift met zich meebracht in het samenzijn. Zij kon niet vertragen toen Nora klein was. En nu moest Bateson voor haar vertragen. Dat was moeilijk, maar er kwam een kentering in de relatie. Bateson vertelt dat, vlak na haar overlijden, ze er alles voor zou hebben gegeven om nog een week met haar door te brengen. Haar haren te wassen, haar eten te geven, haar met crème in te smeren. Ze hadden beiden het gevoel niet genoeg te kunnen geven, er was het verlangen naar meer tijd om van elkaar te houden. En ik voel het. Het gebeurt. Op dit moment, dit delen van verhalen, is intimiteit aanwezig in de ruimte. We zitten erin. En ik voel ook hoe verhalen aan andere eigen verhalen raken, herinneringen doen opborrelen, uitnodigen om een

Cinthe Lemmens & Jasmien Peeters

eigen herinnering te vertellen en samen verhalen te weven. Zouden we nu in een WDL zitten, had ik wel zelf iets willen vertellen.

Net als Nora Bateson worden we allemaal geboren uit twee ouders. Deze vormen mee onze identiteit. Je kunt je misschien geïsoleerd voelen, maar je bent nooit geïsoleerd. Identiteit dient te worden begrepen als een ecologie aan identiteiten. Je bent in conversatie en in een wederzijds leren met de wereld rondom je. Er is altijd beweging, groei en leren, in de natuur en in de menselijke ervaring. Er is het verschil dat een verschil maakt.

En om naar de beginvraag terug te gaan: What is the edge of me? Waar begin en eindig ik? Er is geen begin en geen einde. Er is altijd iets voor het begin en na het einde. De drie ecologieën: het mentale, het sociale en de leefomgeving, zijn altijd samen aanwezig (Bateson, 1972).

Cinthe Lemmens is systeemtherapeut bij Traject, lid van de bestuursraad van de BVRGS, afgevaardigde voor EFTA-NFTO en medeoprichter van Metaloog, kenniscentrum voor systeempraktijken. E-mail: cinthe@praktijk-traject.be

Jasmien Peeters is filosoof, systeemtherapeut en (EFT-)relatietherapeut. Ze werkt voor Duet relatiebemiddeling en in haar eigen praktijk. E-mail: jasmien@focus-op-verbinding.be

Referenties

Bateson G. (1972). *Steps to an ecology of mind*.
University of Chicago Press.
Bateson N. (2023). *Combining*. Triarchy Press.

We Are Warming Up. (z.d.). *We are warming up*. Geraadpleegd 13 juli 2025 op <https://wearewarmingup.nl>